

Zbirka odločb sodne prakse

SODBA SODIŠČA (veliki senat)

z dne 5. junija 2018*

„Predhodno odločanje – Državljanstvo Unije – Člen 21 PDEU – Pravica državljanov Unije do prostega gibanja in prebivanja na ozemlju držav članic – Direktiva 2004/38/ES – Člen 3 – Upravičenci – Družinski člani državljana Unije – Člen 2, točka 2(a) – Pojem ‚zakonec‘ – Zakonska zveza med osebama istega spola – Člen 7 – Pravica do prebivanja za več kot tri mesece – Temeljne pravice“

V zadevi C-673/16,

katere predmet je predlog za sprejetje predhodne odločbe na podlagi člena 267 PDEU, ki ga je vložilo Curtea Constituțională (ustavno sodišče, Romunija) z odločbo z dne 29. novembra 2016, ki je na Sodišče prispela 30. decembra 2016, v postopku

Relu Adrian Coman,

Robert Clabourn Hamilton,

Asociația Accept

proti

Inspectoratul General pentru Imigrări,

Ministerul Afacerilor Interne,

ob udeležbi

Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării,

SODIŠČE (veliki senat),

v sestavi K. Lenaerts, predsednik, A. Tizzano, podpredsednik, R. Silva de Lapuerta, predsednica senata, M. Ilešič (poročevalec), J. L. da Cruz Vilaça, A. Rosas, C. G. Fernlund in C. Vajda, predsedniki senatov, E. Juhász, A. Arabadjiev, M. Safjan, D. Šváby, sodniki, M. Berger, sodnica, E. Jarašiūnas in E. Regan, sodnika,

generalni pravobranilec: M. Wathelet,

sodna tajnica: R. Șereș, administratorka,

na podlagi pisnega postopka in obravnave z dne 21. novembra 2017,

* Jezik postopka: romunščina.

ob upoštevanju stališč, ki so jih predložili:

- za R. A. Comana in R. C. Hamiltona R. Iordache in R. Wintemute, consilieri, ter R.-I. Ionescu, odvetnica,
- za Asociația Accept R. Iordache in R. Wintemute, consilieri, in R.-I. Ionescu, odvetnica, skupaj z J. F. MacLennan, solicator,
- za romunsko vlado sprva R. H. Radu, C. M. Florescu, E. Gane in R. Mangu, nato pa C.-R. Cantâr, C. M. Florescu, E. Gane in R. Mangu agenti,
- za Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării C. F. Asztalos, M. Roșu in C. Vlad, agenti,
- za latvijsko vlado I. Kucina in V. Soņeca, agentki,
- za madžarsko vlado M. Z. Fehér, G. Koós in M. M. Tátrai, agenti,
- za nizozemsko vlado M. A. M. de Ree in M. K. Bulterman, agentki,
- za poljsko vlado B. Majczyna, M. Kamejsza-Kozłowska in M. Szwarc, agenti,
- za Evropsko komisijo L. Nicolae, E. Montaguti in I. V. Rogalski, agenti,

po predstavitvi sklepnih predlogov generalnega pravobranilca na obravnavi 11. januarja 2018

izreka naslednjo

Sodbo

- 1 Predlog za sprejetje predhodne odločbe se nanaša na razlago členov 2, točka 2(a), člena 3(1) in (2)(a) in (b) ter člena 7(2) Direktive Evropskega parlamenta in Sveta 2004/38/ES z dne 29. aprila 2004 o pravici državljanov Unije in njihovih družinskih članov do prostega gibanja in prebivanja na ozemlju držav članic, ki spreminja Uredbo (EGS) št. 1612/68 in razveljavlja Direktive 64/221/EGS, 68/360/EGS, 72/194/EGS, 73/148/EGS, 75/34/EGS, 75/35/EGS, 90/364/EGS, 90/365/EGS in 93/96/EEC (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 5, zvezek 5, str. 46).
- 2 Ta predlog je bil vložen v okviru spora med Relujem Adrianom Comanom, Robertom Clabournom Hamiltonom in Asociația Accept (v nadaljevanju skupaj: Coman in drugi) na eni strani ter Inspectoratul General pentru Imigrări (generalni inšpektorat za priseljevanje, Romunija; v nadaljevanju: inšpektorat) in Ministerul Afacerilor Interne (ministrstvo za notranje zadeve, Romunija) na drugi strani zaradi prošnje v zvezi s pogoji za podelitev pravice do prebivanja v Romuniji R. C. Hamiltonu za več kot tri mesece.

Pravni okvir

Pravo Unije

- 3 V uvodni izjavi 31 Direktive 2004/38 je navedeno:

„(31) Ta direktiva spoštuje temeljne pravice in svoboščine ter upošteva načela, ki jih priznava zlasti Listina Evropske unije o temeljnih človekovih pravicah. V skladu s prepovedjo diskriminacije, ki jo vsebuje ta listina, bi države članice morale izvajati to direktivo brez diskriminacije med

upravičenci te direktive na podlagi spola, rase, barve, etničnega ali socialnega porekla, genetskih lastnosti, jezika, vere ali prepričanja, političnega ali drugega mnenja, pripadnosti etnični manjšini, premoženja, rojstva, invalidnosti, starosti ali spolne usmerjenosti.“

4 Člen 2 te direktive, naslovljen „Opredelitve pojmov“, v točki 2(a) in (b) določa:

„Za namene te direktive:

[...]

2. „Družinski član“ pomeni:

(a) zakonca

(b) partnerja, s katerim je državljan Unije sklenil registrirano partnerstvo na podlagi zakonodaje države članice, če zakonodaja države članice gostiteljice obravnava registrirana partnerstva kot enakovredna zakonski zvezi in v skladu s pogoji, določenimi v ustrezni zakonodaji države članice gostiteljice;

[...]“

5 Člen 3 te direktive, naslovljen „Upravičenci“, določa:

„1. Ta direktiva se uporablja za vse državljane Unije, ki se preselijo ali prebivajo v državi članici razen v tisti državi, katere državljani so, in za njihove družinske člane, kot opredeljene v točki 2 člena 2, ki jih spremljajo ali se jim pridružijo.

2. Brez vpliva na kakršno koli pravico do prostega gibanja in prebivanja, ki jo zadevne osebe lahko imajo, država članica gostiteljica, v skladu s svojo nacionalno zakonodajo, olajša vstop in prebivanje naslednjim osebam:

(a) katerim koli družinskim članom, ne glede na državljanstvo, ki ne spadajo pod opredelitev v točki 2 člena 2, ki so v državi, iz katere so prišli, vzdrževane osebe ali člani gospodinjstva državljana Unije, ki ima temeljno pravico do prebivanja, ali kadar resni zdravstveni razlogi dosledno zahtevajo, da državljan Unije nudi osebno nego družinskemu članu;

(b) partnerju, s katerim ima državljan Unije trajno razmerje, ki je ustrezno potrjeno.

Država članica gostiteljica temeljito preuči osebne razmere in utemelji vsako zavrnitev vstopa ali prebivanja tem ljudem.“

6 Člen 7 te direktive, naslovljen „Pravica do prebivanja za več kot tri mesece“, določa:

„1. Vsi državljani Unije imajo pravico prebivati na ozemlju druge države članice v obdobju, daljšem od treh mesecev, če:

(a) so delavci ali samozaposlene osebe v državi članici gostiteljici ali

(b) imajo dovolj sredstev zase in za svoje družinske člane, da med njihovim prebivanjem ne bodo postali breme sistema socialne pomoči v državi članici gostiteljici in če imajo celovito zavarovalno kritje za primer bolezni v državi članici gostiteljici ali

(c)

- so vpisani v zasebno ali javno ustanovo, ki jo država članica gostiteljica pooblasti ali financira na osnovi svoje zakonodaje ali upravne prakse, prvenstveno z namenom, da študirajo, kar vključuje poklicno usposabljanje, in
  - imajo celovito zavarovalno kritje za primer bolezni v državi članici gostiteljici in zagotovijo ustreznemu nacionalnemu organu, z izjavo ali na kakšen drug enakovreden način, ki ga lahko izberejo, da imajo dovolj sredstev zase in za svoje družinske člane, da med njihovim prebivanjem ne bodo postali breme sistema socialne pomoči v državi članici gostiteljici ali
- (d) so družinski člani, ki spremljajo ali so se pridružili državljanu Unije, ki izpolnjuje pogoje, navedene v točkah (a), (b) ali (c).

2. Pravica do prebivanja, predvidena v odstavku 1, se razširi na družinske člane, ki niso državljani države članice in ki spremljajo ali so se pridružili državljanu Unije v državi članici gostiteljici, pod pogojem da takšen državljan Unije izpolnjuje pogoje, navedene v odstavku 1(a), (b) ali (c).

3. Za namene odstavka 1(a) državljan Unije, ki ni več delavec ali samozaposlena oseba, ohrani status delavca ali samozaposlene osebe v naslednjih primerih:

- (a) če je začasno nezmožen za delo zaradi bolezni ali nezgode;
- (b) če je ustrezno prijavljen kot neprostoVOLjno brezposeln, potem ko je bil zaposlen več kot eno leto in je prijavljen kot iskalec zaposlitve pri ustreznem zavodu za zaposlovanje;
- (c) če je ustrezno prijavljen kot neprostoVOLjno brezposeln, potem ko se mu je iztekla pogodba o zaposlitvi za določen čas, krajši od enega leta, ali potem, ko je postal neprostoVOLjno brezposeln v prvih dvanajstih mesecih in se je prijavil kot iskalec zaposlitve pri ustreznem zavodu za zaposlovanje. V tem primeru ohrani status delavca za dobo najmanj šestih mesecev;
- (d) če se vključi v poklicno usposabljanje. Razen v primeru, da je oseba neprostoVOLjno brezposelna, ohranitev statusa delavca zahteva usposabljanje, povezano s prejšnjo zaposlitvijo.

4. Z odstopanjem od odstavkov 1(d) in 2 zgoraj, imajo pravico do prebivanja kot družinski člani državljana Unije, ki izpolnjuje pogoje iz točke 1(c) zgoraj, samo zakonec, registrirani partner, predviden v členu 2(2)(b) in vzdrževani otroci. Člen 3(1) se uporablja za njegove/njene vzdrževane prednike v ravni črti in za vzdrževane prednike v ravni črti njenega/njegovega zakonca ali registriranega partnerja.“

Romunsko pravo

7 Člen 259(1) in (2) Codul Civil (civilni zakonik) določa:

„1. Zakonska zveza je skupnost moškega in ženske, v katero ta svobodno privolita in jo skleneta pod zakonsko določenimi pogoji.

2. Moški in ženska imata pravico skleniti zakonsko zvezo zaradi ustvarjanja družine.“

8 Člen 277(1), (2) in (4) civilnega zakonika določa:

„1. Zakonska zveza med osebami istega spola je prepovedana.

2. Zakonske zveze med osebami istega spola, ki so jih sklenili romunski ali tuji državljani v tujini, se v Romuniji ne priznajo. [...]

4. Še naprej se uporabljajo zakonske določbe o prostem gibanju državljanov držav članic Evropske unije in Evropskega gospodarskega prostora na romunskem ozemlju.“

Spor o glavni stvari in vprašanja za predhodno odločanje

- 9 R. A. Coman, romunski in ameriški državljan, in R. C. Hamilton, ameriški državljan, sta se junija 2002 spoznala v New Yorku (Združene države) in sta v tem mestu od maja 2005 do maja 2009 živela skupaj. R. A. Coman se je nato preselil v Bruselj (Belgija), kjer se je zaposlil v Evropskem parlamentu kot parlamentarni pomočnik, R. C. Hamilton pa je ostal v New Yorku. 5. novembra 2010 sta v Bruslju sklenila zakonsko zvezo.
- 10 R. A. Coman je marca 2012 prenehal delati v Parlamentu, vendar je ostal v Bruslju, kjer je do januarja 2013 prejemal nadomestilo za primer brezposelnosti.
- 11 Decembra 2012 sta R. A. Coman in R. C. Hamilton inšpektorat zaprosila za posredovanje informacij o postopku in pogojih, v skladu s katerimi lahko R. C. Hamilton, ki ni državljan Unije, kot družinski član R. A. Comana pridobi pravico do zakonitega prebivanja v Romuniji za obdobje, daljše od treh mesecev.
- 12 Inšpektorat je v odgovoru na to prošnjo 11. januarja 2013 R. A. Comana in R. C. Hamiltona obvestil, da ima zadnjenavedeni le trimesečno pravico do prebivanja, saj se – ker gre za osebi istega spola – v skladu s civilnim zakonikom zakonska zveza ne prizna in zato R. C. Hamiltonu ni mogoče odobriti podaljšanja pravice do začasnega prebivanja v Romuniji zaradi združitve družine.
- 13 Coman in drugi so 28. oktobra 2013 pri Judecătoria Sectorului 5 Bucureşti (prvostopenjsko sodišče za peto okrožje Bukarešte, Romunija) vložili tožbo zoper inšpektorat, v kateri so temu sodišču predlagali, naj ugotovi, da gre za diskriminacijo na podlagi spolne usmerjenosti, kar zadeva uveljavljanje pravice do prostega gibanja v Uniji, ter inšpektoratu naloži, naj to diskriminacijo odpravi in jim plača odškodnino za nepremoženjsko škodo.
- 14 V okviru tega spora so podali ugovor protiustavnosti v zvezi z določbami člena 277(2) in (4) civilnega zakonika. Coman in drugi namreč menijo, da nepriznavanje zakonskih zvez med osebami istega spola, sklenjenih v tujini, za namene uresničevanja pravice do prebivanja pomeni kršitev določb romunske ustave, ki ščitijo pravico do intimnega, družinskega in zasebnega življenja, ter določb o načelu enakosti.
- 15 Judecătoria Sectorului 5 Bucureşti (prvostopenjsko sodišče za peto okrožje Bukarešte) je 18. decembra 2015 pri Curtea Constituțională (ustavno sodišče, Romunija) vložilo zahtevo, naj se izreče o tem ugovoru.
- 16 Curtea Constituțională (ustavno sodišče) meni, da se ta zadeva nanaša na priznavanje zakonske zveze, ki sta jo v tujini zakonito sklenila državljan Unije in njegov zakonec istega spola, ki je državljan tretje države, ob upoštevanju pravice do družinskega življenja in pravice do prostega gibanja, obravnavanih z vidika prepovedi diskriminacije na podlagi spolne usmerjenosti. V tem okviru je podvomilo o razlagi več pojmov iz upoštevanih določb Direktive 2004/38 v povezavi z Listino o temeljnih pravicah (v nadaljevanju: Listina) ter novejšo sodno prakso Sodišča in Evropskega sodišča za človekove pravice.
- 17 V teh okoliščinah je Curtea Constituțională (ustavno sodišče) prekinilo odločanje in Sodišču v predhodno odločanje predložilo ta vprašanja:
„1. Ali izraz ‚zakonec‘ iz člena 2, točka 2(a), Direktive 2004/38 v povezavi s členi 7, 9, 21 in 45 Listine vključuje zakonca istega spola, ki prihaja iz države, ki ni članica Evropske unije, in ki je zakonito poročen z državljanom Evropske unije na podlagi prava države članice, ki ni država gostiteljica?

2. Če je odgovor na prvo vprašanje pritrdilen, ali mora država članica gostiteljica zakoncu državljanu Evropske unije istega spola v skladu s členom 3(1) in členom 7[(2)] Direktive 2004/38 v povezavi s členi 7, 9, 21 in 45 Listine podeliti pravico do prebivanja na svojem ozemlju za več kot tri mesece?
3. Če je odgovor na prvo vprašanje nikalen, ali je mogoče zakonca istega spola, ki prihaja iz države, ki ni članica Evropske unije, in ki je zakonito poročen z državljanom Evropske unije na podlagi prava države članice, ki ni država gostiteljica, opredeliti kot ‚katerega koli družinskega člana‘ v smislu člena 3(2)(a) Direktive 2004/38 ali kot ‚partnerja, s katerim ima državljan Unije trajno razmerje, ki je ustrezno potrjeno‘, v skladu s členom 3(2)(b) navedene direktive, tako da bi imela država gostiteljica temu ustrezno obveznost, da olajša njegov vstop in prebivanje, tudi če navedena država gostiteljica ne priznava zakonskih zvez med osebami istega spola in ne določa nobene druge oblike pravnega priznanja registriranih partnerskih skupnosti?
4. Če je odgovor na tretje vprašanje pritrdilen, ali mora država članica gostiteljica zakoncu državljanu Evropske unije istega spola v skladu s členom 3(2) in členom 7(2) Direktive 2004/38 v povezavi s členi 7, 9, 21 in 45 Listine podeliti pravico do prebivanja na svojem ozemlju za več kot tri mesece?“

Vprašanja za predhodno odločanje

Uvodne ugotovitve

- 18 Spomniti je treba, da je v skladu z ustaljeno sodno prakso Sodišča namen Direktive 2004/38 olajšanje uresničevanja temeljne in individualne pravice do prostega gibanja in prebivanja na ozemlju držav članic, ki je s členom 21(1) PDEU neposredno podeljena državljanom Unije, in zlasti to pravico krečiti (sodbe z dne 12. marca 2014, O. in B., C-456/12, EU:C:2014:135, točka 35; z dne 18. decembra 2014, McCarthy in drugi, C-202/13, EU:C:2014:2450, točka 31, in z dne 14. novembra 2017, Lounes, C-165/16, EU:C:2017:862, točka 31).
- 19 Direktiva 2004/38 se v skladu s členom 3(1) te direktive uporablja za vse državljane Unije, ki se preselijo ali prebivajo v državi članici razen v tisti državi, katere državljani so, in za njihove družinske člane, kot so opredeljeni v členu 2, točka 2, ki jih spremljajo ali se jim pridružijo.
- 20 S tega vidika, kot je Sodišče že večkrat razsodilo, iz jezikovne, sistematične in teleološke razlage določb Direktive 2004/38 izhaja, da ta direktiva ureja le pogoje za vstop in prebivanje državljanov Unije v drugih državah članicah od tiste, katere državljan je, in da z njo ni mogoče utemeljiti izvedene pravice do prebivanja državljanov tretje države, ki je družinski član državljanov Unije, v državi članici, katere državljanstvo ima navedeni državljan Unije (glej v tem smislu sodbe z dne 12. marca 2014, O. in B., C-456/12, EU:C:2014:135, točka 37; z dne 10. maja 2017, Chavez-Vilchez in drugi, C-133/15, EU:C:2017:354, točka 53, in z dne 14. novembra 2017, Lounes, C-165/16, EU:C:2017:862, točka 33).
- 21 V obravnavanem primeru, kot je bilo navedeno v točkah od 9 do 11 te sodbe, sta R. A. Coman, romunski in ameriški državljan, in R. C. Hamilton, ameriški državljan, inšpektorat zaprosila za posredovanje informacij o postopku in pogojih, v skladu s katerimi lahko R. C. Hamilton kot družinski član R. A. Comana pridobi izvedeno pravico do prebivanja v Romuniji, to je v državi, katere državljan je R. A. Coman. Iz tega izhaja, da Direktiva 2004/38, za razlago katere prosi predložitveno sodišče, ne more biti podlaga za izvedeno pravico do prebivanja R. C. Hamiltona.
- 22 Vendar – kot je Sodišče že večkrat odločilo – čeprav je predložitveno sodišče svoja vprašanja formalno omejilo na razlago določb Direktive 2004/38, to Sodišča ne ovira, da predložitvenemu sodišču predloži vse vidike razlage prava Unije, ki bi mu lahko koristili pri odločanju o zadevi, ki mu je predložena, ne

glede na to, ali se je predložitveno sodišče nanje v svojih vprašanjih sklicevalo (glej v tem smislu sodbi z dne 10. maja 2017, Chavez-Vilchez in drugi, C-133/15, EU:C:2017:354, točka 48, in z dne 14. novembra 2017, Lounes, C-165/16, EU:C:2017:862, točka 28 in navedena sodna praksa).

- 23 Sodišče je v zvezi s tem v nekaterih primerih že priznalo, da je mogoče državljanom tretjih držav, ki so družinski člani državljana Unije in ki na podlagi določb Direktive 2004/38 ne morejo biti upravičeni do izvedene pravice do prebivanja v državi članici, katere državljanstvo ima državljan Unije, to pravico vseeno priznati na podlagi člena 21(1) PDEU (sodba z dne 14. novembra 2017, Lounes, C-165/16, EU:C:2017:862, točka 46).
- 24 Natančneje, Sodišče je razsodilo, da se – kadar je državljan Unije med dejanskim prebivanjem v državi članici, ki ni država, katere državljan je, v skladu s pogoji iz Direktive 2004/38 in ob njihovem spoštovanju razvil ali utrdil družinsko življenje v tej državi članici – zaradi polnega učinka pravic, ki jih ima zadevni državljan Unije na podlagi člena 21(1) PDEU, zahteva, da lahko ta državljan Unije družinsko življenje, ki ga je imel v navedeni državi članici, ob njegovi vrnitvi v državo članico, katere državljanstvo ima, nadaljuje, tako da se zadevnemu družinskemu članu, ki je državljan tretje države, podeli izvedena pravica do prebivanja. Ta državljan Unije bi se namreč ob neobstoju take izvedene pravice do prebivanja težko odločil zapustiti državo članico, katere državljanstvo ima, da bi v skladu s členom 21(1) PDEU uveljavil svojo pravico do prebivanja v drugi državi članici, saj ne bi bil prepričan, da lahko v državi članici, iz katere izvira, nadaljuje družinsko življenje, ki bi se tako razvilo ali utrdilo v državi članici gostiteljici (glej v tem smislu sodbo z dne 12. marca 2014, O. in B., C-456/12, EU:C:2014:135, točka 54 in navedena sodna praksa).
- 25 Kar zadeva pogoje za podelitev te izvedene pravice do prebivanja, je Sodišče poudarilo, da ti ne smejo biti strožji od pogojev, ki so z Direktivo 2004/38 določeni za podelitev take pravice do prebivanja državljanu tretje države, ki je družinski član državljana Unije, ki je s preselitvijo v drugo državo članico kot tisto, katere državljanstvo ima, uveljavil pravico do prostega gibanja. To direktivo je namreč treba po analogiji uporabiti za ta položaj (glej v tem smislu sodbe z dne 12. marca 2014, O. in B., C-456/12, EU:C:2014:135, točki 50 in 61; z dne 10. maja 2017, Chavez-Vilchez in drugi, C-133/15, EU:C:2017:354, točki 54 in 55, in z dne 14. novembra 2017, Lounes, C-165/16, EU:C:2017:862, točka 61).
- 26 V obravnavanem primeru vprašanja, ki jih je postavilo predložitveno sodišče, temeljijo na predpostavki, da je R. A. Coman, medtem ko je v skladu s členom 7(1) Direktive 2004/38 dejansko prebival v Belgiji, razvil oziroma utrdil družinsko življenje z R. C. Hamiltonom.
- 27 Na vprašanja predložitvenega sodišča je treba odgovoriti ob upoštevanju zgoraj navedenih ugotovitev.

Prvo vprašanje

- 28 Predložitveno sodišče s prvim vprašanjem v bistvu sprašuje, ali je treba v položaju, v katerem je državljan Unije uveljavil pravico do prostega gibanja s tem, da se je v skladu s pogoji iz člena 7(1) Direktive 2004/38 preselil v državo članico, ki ni država članica, katere državljan je, in v njej dejansko prebival ter pri tem razvil ali utrdil družinsko življenje z državljanom tretje države istega spola, s katerim je v državi članici gostiteljici zakonito sklenil zakonsko zvezo, člen 21(1) PDEU razlagati tako, da nasprotuje temu, da pristojni organi države članice, katere državljanstvo ima državljan Unije, navedenemu državljanu tretje države zavrnejo pravico do prebivanja na ozemlju te države članice z utemeljitvijo, da pravo te države članice ne omogoča zakonske zveze med osebama istega spola.
- 29 Spomniti je treba, da ima R. A. Coman kot romunski državljan v skladu s členom 20(1) PDEU status državljana Unije.

- 30 V zvezi s tem je Sodišče večkrat poudarilo, da je status državljana Unije zasnovan kot temeljni status državljanov držav članic (sodbe z dne 20. septembra 2001, *Grzelczyk*, C-184/99, EU:C:2001:458, točka 31; z dne 8. marca 2011, *Ruiz Zambrano*, C-34/09, EU:C:2011:124, točka 41, in z dne 2. junija 2016, *Bogendorff von Wolffersdorff*, C-438/14, EU:C:2016:401, točka 29).
- 31 Kot izhaja iz sodne prakse Sodišča, se državljan države članice, ki je – kot v zadevi v glavni stvari – kot državljan Unije uveljavil svojo pravico do prostega gibanja in prebivanja v državi članici, ki ni njegova izvorna država članica, lahko sklicuje na pravice, ki jih ima zaradi svojega položaja, zlasti na pravice iz člena 21(1) PDEU, in to tudi zoper izvorno državo članico (glej v tem smislu sodbe z dne 23. oktobra 2007, *Morgan in Bucher*, C-11/06 in C-12/06, EU:C:2007:626, točka 22; z dne 18. julija 2013, *Prinz in Seeberger*, C-523/11 in C-585/11, EU:C:2013:524, točka 23, in z dne 14. novembra 2017, *Lounes*, C-165/16, EU:C:2017:862, točka 51).
- 32 Pravice, ki jih imajo državljani držav članic na podlagi te določbe, vključujejo pravico do običajnega družinskega življenja v državi članici gostiteljici in po vrnitvi v državo članico, katere državljani so, tudi v tej državi, tako da imajo pravico, da so tam ob njih prisotni člani njihove družine (glej v tem smislu sodbi z dne 7. julija 1992, *Singh*, C-370/90, EU:C:1992:296, točki 21 in 23, in z dne 14. novembra 2017, *Lounes*, C-165/16, EU:C:2017:862, točka 52 in navedena sodna praksa).
- 33 Kar zadeva vprašanje, ali pojem „družinski člani“ iz prejšnje točke te sodbe zajema tudi državljana tretje države, ki je istega spola kot državljan Unije, s katerim je v eni od držav članic na podlagi njenega prava sklenil zakonsko zvezo, je treba najprej poudariti, da je v Direktivi 2004/38, ki se, kot je bilo navedeno v točki 25 te sodbe, po analogiji uporablja v okoliščinah, kakršne so te iz postopka v glavni stvari, v členu 2, točka 2(a), „zakonec“ izrecno naveden kot „družinski član“.
- 34 Pojem „zakonec“ iz te določbe označuje osebo, ki je z drugo osebo združena s sklenitvijo zakonske zveze (glej v tem smislu sodbo z dne 25. julija 2008, *Metock in drugi*, C-127/08, EU:C:2008:449, točki 98 in 99).
- 35 Glede vprašanja, ali ta pojem zajema tudi državljana tretje države, ki je istega spola kot državljan Unije, s katerim je prvonavedeni v eni od držav članic na podlagi njenega prava sklenil zakonsko zvezo, je treba najprej poudariti, da je pojem „zakonec“ v smislu Direktive 2004/38 spolno nevtralen in torej lahko zajema tudi zakonca zadevnega državljana Unije, ki je istega spola.
- 36 Dalje je treba ugotoviti, da medtem ko člen 2, točka 2(b), Direktive 2004/38 v zvezi z opredelitvijo partnerja, s katerim je državljan Unije sklenil registrirano partnerstvo na podlagi zakonodaje države članice, za „družinskega člana“ napotuje na pogoje, ki jih določa upoštevna zakonodaja države članice, v katero se želi ta državljan preseliti ali v kateri želi prebivati, pa člen 2, točka 2(a), te direktive, ki se po analogiji uporablja v obravnavanem primeru, za pojem „zakonec“ v smislu navedene direktive ne vsebuje takega napotila. Iz tega izhaja, da se država članica pri odločanju o podelitvi izvedene pravice do prebivanja državljanu tretje države ne more sklicevati na svojo nacionalno zakonodajo, da bi nasprotovala temu, da na svojem ozemlju prizna zakonsko zvezo, ki jo je navedeni državljan sklenil z državljanom Unije istega spola v drugi državi članici na podlagi njenega prava.
- 37 Status oseb, na katere se nanašajo pravila o zakonski zvezi, sicer res spada na področje, ki je v pristojnosti držav članic, in pravo Unije na to pristojnost ne vpliva (glej v tem smislu sodbe z dne 2. oktobra 2003, *Garcia Avello*, C-148/02, EU:C:2003:539, točka 25; z dne 1. aprila 2008, *Maruko*, C-267/06, EU:C:2008:179, točka 59, in z dne 14. oktobra 2008, *Grunkin in Paul*, C-353/06, EU:C:2008:559, točka 16). Države članice se tako prosto odločijo, ali bodo osebam istega spola omogočile sklenitev zakonske zveze (sodba z dne 24. novembra 2016, *Parris*, C-443/15, EU:C:2016:897, točka 59).

- 38 Vendar iz ustaljene sodne prakse izhaja, da morajo države članice pri izvrševanju te pristojnosti spoštovati pravo Unije in, natančneje, določbe Pogodbe, ki se nanašajo na pravico do prostega gibanja in prebivanja na ozemlju držav članic, ki je priznana vsem državljanom Unije (glej v tem smislu sodbe z dne 2. oktobra 2003, Garcia Avello, C-148/02, EU:C:2003:539, točka 25; z dne 14. oktobra 2008, Grunkin in Paul, C-353/06, EU:C:2008:559, točka 16, in z dne 2. junija 2016, Bogendorff von Wolffersdorff, C-438/14, EU:C:2016:401, točka 32).
- 39 Če bi se namreč državam članicam dopustila možnost, da državljanu tretje države, ki je v eni od držav članic na podlagi njenega prava sklenil zakonsko zvezo z državljanom Unije, priznajo ali zavrnejo vstop in prebivanje na svojem ozemlju glede na to, ali določbe nacionalnega prava omogočajo sklenitev zakonske zveze med osebama istega spola, bi to pomenilo, da bi se pravica do prostega gibanja državljanov Unije, ki so to pravico že uveljavljali, v državah članicah razlikovala glede na določbe nacionalnega prava (glej po analogiji sodbo z dne 25. julija 2008, Metock in drugi, C-127/08, EU:C:2008:449, točka 67). Tak položaj bi bil v nasprotju s sodno prakso Sodišča, na katero je opozoril generalni pravobranilec v točki 73 sklepnih predlogov, v skladu s katero – ob upoštevanju sobesedila in ciljev, ki se uresničujejo s to direktivo – določb Direktive 2004/38, ki se po analogiji uporabljajo v obravnavanem primeru, ni mogoče razlagati ozko in se jim nikakor ne sme odvzeti njihov polni učinek (sodbi z dne 25. julija 2008, Metock in drugi, C-127/08, EU:C:2008:449, točka 84, in z dne 18. decembra 2014, McCarthy in drugi, C-202/13, EU:C:2014:2450, točka 32).
- 40 Iz tega sledi, da to, da organi neke države članice pri odločanju o priznanju izvedene pravice do prebivanja državljanu tretje države zavrnejo priznanje njegove zakonske zveze z državljanom Unije istega spola, ki je državljan te države članice, pri čemer je bila ta zakonska zveza sklenjena v skladu z nacionalnim pravom druge države članice, ko sta dejansko prebivala v njej, lahko ovira uresničevanje pravice tega državljanu Unije iz člena 21(1) PDEU do prostega gibanja in prebivanja na ozemlju držav članic. Zaradi take zavrnitve morda navedeni državljan Unije namreč ne bo imel možnosti, da se skupaj s svojim zakoncem vrne v državo članico, katere državljan je.
- 41 V skladu z ustaljeno sodno prakso je omejitev pravice do prostega gibanja oseb, ki – tako kot v zadevi v glavni stvari – ni odvisna od državljanstva zadevnih oseb, lahko utemeljena, če temelji na objektivnih preudarkih v splošnem interesu in je sorazmerna s ciljem, ki mu nacionalno pravo legitimno sledi (glej v tem smislu sodbe z dne 14. oktobra 2008, Grunkin in Paul, C-353/06, EU:C:2008:559, točka 29; z dne 26. februarja 2015, Martens, C-359/13, EU:C:2015:118, točka 34, in z dne 2. junija 2016, Bogendorff von Wolffersdorff, C-438/14, EU:C:2016:401, točka 48). Iz sodne prakse Sodišča izhaja, da je ukrep sorazmeren, če se z njim lahko uresniči zastavljeni cilj in če ne prekorači tega, kar je potrebno za njegovo uresničitev (sodba z dne 26. februarja 2015, Martens, C-359/13, EU:C:2015:118, točka 34 in navedena sodna praksa).
- 42 Kar zadeva razloge v splošnem interesu, je treba ugotoviti, da je več vlad, ki so Sodišču predložile stališča, v zvezi s tem poudarilo pomembnost instituta zakonske zveze in želje več držav članic, da ta institut ohranijo kot zvezo med moškim in žensko, ki je v nekaterih državah članicah varovana na ustavni ravni. Latvijska vlada je na obravnavi tako navedla, da tudi če zavrnitev priznanja zakonske zveze med osebama istega spola, sklenjene v drugi državi članici, v okoliščinah, kot so te iz postopka v glavni stvari, pomeni omejitev člena 21 PDEU, je taka omejitev utemeljena z razlogi javnega reda in nacionalne identitete iz člena 4(2) PEU.
- 43 V zvezi s tem je treba spomniti, da v skladu s členom 4(2) PEU Unija spoštuje nacionalno identiteto držav članic, ki je neločljivo povezana z njihovimi temeljnimi političnimi in ustavnimi strukturami (glej v tem smislu tudi sodbo z dne 2. junija 2016, Bogendorff von Wolffersdorff, C-438/14, EU:C:2016:401, točka 73 in navedena sodna praksa).
- 44 Sodišče je poleg tega večkrat razsodilo, da je treba pojem „javni red“ kot utemeljitev izjeme od temeljne svoboščine razlagati ozko, tako da njegovega obsega ne more enostransko določiti vsaka država članica brez nadzora institucij Evropske unije. Iz tega izhaja, da se je na javni red mogoče sklicevati le ob

resnični in dovolj resni grožnji temeljnemu interesu družbe (glej v tem smislu sodbi z dne 2. junija 2016, Bogendorff von Wolffersdorff, C-438/14, EU:C:2016:401, točka 67, in z dne 13. julija 2017, E, C-193/16, EU:C:2017:542, točka 18 in navedena sodna praksa).

- 45 V zvezi s tem je treba ugotoviti, da obveznost države članice priznati zakonsko zvezo, ki je bila v drugi državi članici na podlagi njenega prava sklenjena med osebama istega spola, zgolj za namene podelitve izvedene pravice do prebivanja državljanu tretje države ne ogroža instituta zakonske zveze v tej prvi državi članici, ki je opredeljen z nacionalnim pravom in spada v pristojnost držav članic, kot je bilo opozorjeno v točki 37 te sodbe. Ta obveznost ne vključuje obveznosti države članice, da v svojem nacionalnem pravu vzpostavi institut zakonske zveze med osebami istega spola. Omejena je na obveznost priznanja takih zakonskih zvez, ki so bile sklenjene v drugi državi članici na podlagi njenega prava, in to le za namene uresničevanja pravic, ki jih imajo te osebe na podlagi prava Unije.
- 46 Taka obveznost priznanja zgolj za namene podelitve izvedene pravice do prebivanja državljanu tretje države ne posega v nacionalno identiteto in ne ogroža javnega reda zadevne države članice.
- 47 Dodati je treba, da je nacionalni ukrep, ki lahko ovira uresničevanje prostega pretoka oseb, lahko utemeljen le, če je v skladu s temeljnimi pravicami iz Listine, katere spoštovanje zagotavlja Sodišče (glej po analogiji sodbo z dne 13. septembra 2016, Rendón Marín, C-165/14, EU:C:2016:675, točka 66).
- 48 Kar zadeva pojem „zakonec“ iz člena 2, točka 2(a), Direktive 2004/38, je pravica do spoštovanja zasebnega in družinskega življenja iz člena 7 Listine temeljna pravica.
- 49 Kot je razvidno iz Pojasnil k Listini o temeljnih pravicah (UL 2007, C 303, str. 17), imajo pravice, zagotovljene s členom 7 Listine, v skladu z njenim členom 52(3) enak pomen in področje uporabe kot pravice, zagotovljene s členom 8 Evropske konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, podpisane 4. novembra 1950 v Rimu.
- 50 Iz sodne prakse Evropskega sodišča za človekove pravice pa izhaja, da spada odnos med partnerjema istega spola pod pojem „zasebno življenje“ tako kot odnos med osebama različnega spola, ki sta v enakem položaju (ESČP, 7. november 2013, Vallianatos in drugi proti Grčiji, CE:ECHR:2013:1107JUD002938109, točka 73, in ESČP, 14. december 2017, Orlandi in drugi proti Italiji, CE:ECHR:2017:1214JUD002643112, točka 143).
- 51 Na podlagi vsega navedenega je treba na prvo vprašanje odgovoriti, da je treba v položaju, v katerem je državljan Unije uveljavil svojo pravico do prostega gibanja s tem, da se je v skladu s pogoji iz člena 7(1) Direktive 2004/38 preselil v državo članico, ki ni država članica, katere državljan je, in v njej dejansko prebival ter pri tem razvil ali utrdil družinsko življenje z državljanom tretje države istega spola, s katerim je v državi članici gostiteljici zakonito sklenil zakonsko zvezo, člen 21(1) PDEU razlagati tako, da nasprotuje temu, da pristojni organi države članice, katere državljanstvo ima državljan Unije, navedenemu državljanu tretje države zavrnejo podelitev pravice do prebivanja na ozemlju te države članice z utemeljitvijo, da pravo navedene države članice ne omogoča zakonske zveze med osebama istega spola.

Drugo vprašanje

- 52 Predložitveno sodišče z drugim vprašanjem v bistvu sprašuje, ali je treba člen 21(1) PDEU, če je odgovor na prvo vprašanje pritrdilen, razlagati tako, da ima v okoliščinah, kakršne so te iz postopka v glavni stvari, državljan tretje države, ki je istega spola kot državljan Unije, s katerim je v eni od držav članic v skladu z njenim pravom sklenil zakonsko zvezo, pravico, da na ozemlju države članice, katere državljanstvo ima državljan Unije, prebiva več kot tri mesece.

- 53 Kot je bilo opozorjeno v točkah 23 in 24 te sodbe, kadar je državljan Unije med dejanskim prebivanjem v državi članici, ki ni država njegovega državljanstva, v skladu in ob spoštovanju pogojev iz Direktive 2004/38 razvil ali utrdil družinsko življenje v tej državi članici, se zaradi polnega učinka pravic, ki jih ima zadevni državljan Unije na podlagi člena 21(1) PDEU, zahteva, da lahko ta državljan Unije družinsko življenje, ki ga je imel v tej državi članici, ob svoji vrnitvi v državo članico, katere državljanstvo ima, nadaljuje, tako da se zadevnemu družinskemu članu, ki je državljan tretje države, podeli izvedena pravica do prebivanja.
- 54 Kar zadeva pogoje za podelitev te izvedene pravice do prebivanja, je Sodišče – kot je navedeno v točki 25 te sodbe – poudarilo, da ti ne smejo biti strožji od pogojev, ki so z Direktivo 2004/38 določeni za podelitev take pravice do prebivanja državljanu tretje države, ki je družinski član državljana Unije, ki je s preselitvijo v drugo državo članico kot tisto, katere državljanstvo ima, uveljavil pravico do prostega gibanja.
- 55 Kot izhaja iz člena 7(2) Direktive 2004/38, se pravica do prebivanja iz odstavka 1 tega člena razširja na družinske člane, ki niso državljani države članice in ki spremljajo državljana Unije v državi članici gostiteljici ali so se mu v njej pridružili, če ta državljan Unije izpolnjuje pogoje iz odstavka 1(a), (b) ali (c) tega člena.
- 56 Na podlagi navedenega je treba na drugo vprašanje odgovoriti, da je treba člen 21(1) PDEU razlagati tako, da ima v okoliščinah, kot so te iz postopka v glavni stvari, državljan tretje države, ki je istega spola kot državljan Unije, s katerim je v eni od držav članic v skladu z njenim pravom sklenil zakonsko zvezo, pravico, da na ozemlju države članice, katere državljanstvo ima državljan Unije, prebiva več kot tri mesece. Za to izvedeno pravico do prebivanja ne smejo veljati strožji pogoji od tistih iz člena 7 Direktive 2004/38.

Tretje in četrto vprašanje

- 57 Glede na odgovor na prvo in drugo vprašanje na tretje in četrto vprašanje ni treba odgovoriti.

Stroški

- 58 Ker je ta postopek za stranke v postopku v glavni stvari ena od stopenj v postopku pred predložitvenim sodiščem, to odloči o stroških. Stroški za predložitev stališč Sodišču, ki niso stroški omenjenih strank, se ne povrnejo.

Iz teh razlogov je Sodišče (veliki senat) razsodilo:

- 1. V položaju, v katerem je državljan Unije uveljavil svojo pravico do prostega gibanja s tem, da se je v skladu s pogoji iz člena 7(1) Direktive Evropskega parlamenta in Sveta 2004/38/ES z dne 29. aprila 2004 o pravici državljanov Unije in njihovih družinskih članov do prostega gibanja in prebivanja na ozemlju držav članic, ki spreminja Uredbo (EGS) št. 1612/68 in razveljavlja Direktive 64/221/EGS, 68/360/EGS, 72/194/EGS, 73/148/EGS, 75/34/EGS, 75/35/EGS, 90/364/EGS, 90/365/EGS in 93/96/EEC preselil v državo članico, ki ni država članica, katere državljan je, in v njej dejansko prebival ter pri tem razvil ali utrdil družinsko življenje z državljanom tretje države istega spola, s katerim je v državi članici gostiteljici zakonito sklenil zakonsko zvezo, je treba člen 21(1) PDEU razlagati tako, da nasprotuje temu, da pristojni organi države članice, katere državljanstvo ima državljan Unije, navedenemu državljanu tretje države zavrnejo podelitev pravice do prebivanja na ozemlju te države članice z utemeljitvijo, da pravo navedene države članice ne omogoča sklenitve zakonske zveze med osebama istega spola.**

2. Člen 21(1) PDEU je treba razlagati tako, da ima v okoliščinah, kot so te iz postopka v glavni stvari, državljan tretje države, ki je istega spola kot državljan Unije, s katerim je v eni od držav članic v skladu z njenim pravom sklenil zakonsko zvezo, pravico, da na ozemlju države članice, katere državljanstvo ima državljan Unije, prebiva več kot tri mesece. Za to izvedeno pravico do prebivanja ne smejo veljati strožji pogoji od tistih iz člena 7 Direktive 2004/38.

Podpisi